

STYRKELSE AF FORÆLDREANSVARET

Af Tine Egelund

Socialministeriets nye normaliseringspraktikker har ikke mindst etniske minoritetsforældre som målgruppe

Det danske Socialministerium har i december 2005 fremsat et lovforslag til ændring af lovene om social service og børnefamilieydelse med særligt henblik på *Styrkelse af forældreansvaret*. Lovforslaget introducerer en tænkning om normalisering, der bygger på, at klienter skal forandre sig selv ved at ændre holdning til deres "problem", så de ser sig selv som en del af problemet og viser vilje til aktiv selvreformering. Det ligger også i tænkningen, at klienterne helst skal påtage sig dette selvets projekt frivilligt, men gør de ikke det, åbnes der mulighed for at tvinge dem til at demonstrere, hvad der anses for ansvarlig forældreadfærd, ved hjælp af økonomiske sanktioner i form af bortfald af børnefamilieydelsen.

Det er dette lovforslag og integrationsaftalen af juni 2005, der er denne artikels empiriske grundlag for at diskutere nye normaliseringspraktikker, der ikke mindst har etniske minoritetsforældre som målgruppe.

LOVFORSLAGETS KONTEKST

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at det er en "del af aftalen mellem regeringen og Dansk Folkeparti samt Socialdemokratiet om integrationsplanen "En ny chance for alle" af 17. juni 2005".

Socialdemokraterne er senere trådt ud af denne aftale. Lovforslaget om Styrkelse af forældreansvaret er udformet med alle borgere i det danske samfund som målgruppe. Dog fremgår det af specifikke kommentarer i bemærkningerne til lovforslaget, at etniske minoritetsforældre er i søgelyset. Det gælder for eksempel i bemærkningerne omkring forældreprogrammer, hvor der peges på, at der kan etableres kurser "om samfundets sociale

normer...til familier, der har manglende kendskab til disse i det danske samfund”, ligesom det nævnes, at det vil være relevant ”at skræddersy programmer til specifikke grupper, så der eksempelvis er programmer, der især henvender sig til familier med anden etnisk baggrund end dansk”.

Den politiske kontekst for lovforslaget er således Aftale om ”En ny chance til alle” af 17. juni 2005. I denne aftale er det ”et bærende princip, at den enkelte indvandrer mødes med samme forventninger og krav som andre borgere i Danmark. Indvandrere og efterkommere skal have de samme reelle muligheder som alle andre. En afgørende forudsætning for, at integrationen kan lykkes, er, at den enkelte indvandrer selv tager ansvar og viser vilje til at lade sig integrere og blive selvforsørgende. Indvandrere og efterkommere skal vide lige fra starten, at det danske samfund forventer noget af dem. At man som borger i Danmark har pligt til at deltage i samfundslivet. At grundlæggende værdier – som ligestilling mellem kønnene og det

enkelte menneskes frihed og personlige integritet – respekteres. At man overholder samfundets love og regler, at ens børn kommer i skole, at man deltager i og får kendskab til det danske samfund”.

Under dette portal-princip præsenteres under aftalens afsnit ”Forebyggelse og bekæmpelse af ekstremisme og kriminalitet” tanker om styrkelse af forældreansvaret. Der står i dette afsnit, at:

”Aftalepartierne ønsker, at der gøres op med berøringsangst i forhold til tvangsanbringelse af børn med anden etnisk baggrund end dansk”. Desuden angives det, at ”Regeringen og aftalepartierne er enige om, at forældreansvaret skal styrkes med henblik på, at børn får mulighed for at udvikle sig, får en god skolegang og ikke begiver sig ind på en kriminel løbebane. Der skal sættes ind med en målrettet indsats over for de forældre, der mangler evne og vilje til at leve op til deres forældreansvar, så der bliver handlet, før det er for sent”.

I bemærkningerne til lovforslaget uddy-

bes ovenstående målformulering på denne måde: "Nogle forældre påtager sig ikke deres ansvar og udfylder ikke deres rolle som forældre for deres børn og dermed som ansvarlige for børnenes hensigtsmæssige udvikling. I nogle tilfælde er det, fordi forældrene ikke er sig deres ansvar bevidst, i andre tilfælde er det, fordi forældrene aldrig har lært, hvad ansvaret indebærer, og hvordan man løfter det. I endnu andre tilfælde er der desværre tale om, at forældrene vælger ikke at påtage sig ansvaret, men overlader det til andre – herunder til børnene og de unge selv... Det er regeringens holdning, at forældre skal holdes fast på deres ansvar, og at der skal sættes en målrettet indsats ind over for de forældre, der mangler vilje eller evne til at leve op til deres forældreansvar, så der bliver handlet, før det er for sent. Regeringen ønsker at markere samfundets afstandtagen til forældre, der ikke vil påtage sig ansvaret og samtidig samfundets støtte til forældre, der gerne vil tage ansvaret".

Som det fremgår af citaterne, er nogle formuleringer i integrationsaftalen og i lovforslaget helt eller delvist identiske, hvilket – ud over den eksplicite tilkendegivelse af dette i bemærkningerne til lovforslaget – taler for, at lovforslaget har integrationsaftalen som forlæg og etniske minoritetsforældre som en væsentlig målgruppe trods udkastets almene udformning.

Den politiske kontekst er således markante formuleringer af, at det entydigt er forældres ansvar at sørge for deres børns udvikling, indlæring og lovlydighed. Uanset om der er tale om etniske minoritetsforældre, der ikke har lært, hvad et dansk forældreansvar vil sige, eller danske forældre, der ikke magter at løfte det, anses sådanne forældre som så forsømmelige, at aftalepartierne finder det nødvendigt at markere en samfundsmæssig afstandtagen til dem og om nødvendigt påtvinge dem deres ansvar for deres børns tilpasning til majoritetsforventningerne til social adfærd i barndommen.

LOVFORSLAGETS INDHOLD

Hovedformålet med lovforslaget angives

som "at yde støtte til udsatte børn og unge ved at stille krav til deres forældre om, at de påtager sig deres ansvar som forældremyndighedsindehavere".

Dette ansvarliggørelsesprojekt skal realiseres ved at indføre forældreplæg, der er "et specificeret, fremadrettet krav om en eller flere konkrete opgaver og pligter, som forældremyndighedsindehaverne skal påtage sig". Betingelserne for at meddele et forældreplæg er ifølge lovforslaget:

- "At kommunen vurderer, at barnets hensigtsmæssige udvikling er i fare
- At kommunen vurderer, at forholdene beror på, at forældremyndighedsindehaveren ikke lever op til sit ansvar, og
- At
 - Barnet eller den unge har ulovligt skolefravær, eller undervisningspligten i øvrigt ikke opfyldes,¹⁾
 - Barnet eller den unge har begået kriminalitet af et vist omfang eller en vis grovhed
 - Barnet eller den unge har alvorlige adfærds- eller tilpasningsproblemer, eller
 - Forældremyndighedsindehaveren nægter at samarbejde med kommunen om løsningen af barnets eller den unges problemer."

Ifølge lovforslaget konstituerer et forældreplæg "konkrete handlepligter for forældremyndighedsindehaveren, som skal være egnede til at bidrage til en løsning af barnets eller den unges problemer", for eksempel:

- "Sikre barnets fremmøde i skolen ved personligt at følge barnet i skole,
 - Deltage i forældremøder og konsultationer vedrørende barnets eller den unges skolegang,
 - Sikre barnets eller den unges deltagelse i konkrete fritidsaktiviteter ved at følge barnet til det pågældende sted,
 - Sikre at barnet eller den unge er hjemme på et nærmere fastsat tidspunkt,
 - Deltage i et af kommunen tilbudt forældreprogram eller
 - Deltage i møder med relevante myndigheder om løsningen af barnets eller den unges problemer."
- Forældreplæg skal gælde i en på forhånd

fastlagt periode, dog højst 12 måneder. Perioden kan imidlertid forlænges for 6 måneder ad gangen, hvis kommunen skønner, at betingelserne for forældreplæg fortsat er opfyldt.

Forældreplæg antages ifølge bemærkningerne til lovforslaget i sig selv at være et incitament til, at forældre varetager "de opgaver i forhold til deres børn, som forventes af dem, men i de sager, hvor det ikke er tilfældet, kan der være brug for et ekstra incitament". Dette supplerende incitament over for forældre, "der, ved ikke at efterleve et meddelt forældreplæg, har understreget, at de ikke vil påtage sig deres ansvar som forældre" er, at de ikke vil kunne oppebære børnefamilieydelsen. "Det er regeringens opfattelse, at det skal være en betingelse for at få udbetalt børnefamilieydelsen, at man lever op til sit ansvar som forældremyndighedsindehaver".

Det understreges, at forældreplæg "udvider kommunernes samlede vifte af muligheder for at yde en særlig støtte til børn og unge, og giver kommunerne et nyt redskab i indsatsen over for udsatte børn og unge og deres forældre, som skal supplere og ses i sammenhæng med de allerede eksisterende". Med dette klargøres det, at målgruppen for forældreplæg er de socialt dårligt stillede familier, som er klienter efter servicelovens regler om børn og unge.

ANSVARLIGGØRELSESPROJEKTET

Plæg er ikke et nyt fænomen i børneforsorgens indsatsrepertoire. Der har tidligere været mulighed for at plægge klientfamilier forskellige aktiviteter, for eksempel at børnene med en forebyggende hensigt skulle gå i daginstitution. Det nye er overbevisningen om, at forældre er altdominerende – næsten enerådende – drivkræfter i børnenes (antisociale) udvikling, og at det hjælper at straffe "uansvarlige" forældre på deres pengepung.

Der er en generel tendens i socialt arbejde til i højere og højere grad at betone klienters autonomi, subjektivitet og selvforhold frem for ydrestyring af adfærd gennem lovgivning eller terapi (Villadsen,

2004). Det er blevet en socialpolitisk hensigt, at klienter skal være entreprenører, der former deres egen skæbne ved de valg, de træffer. Klienter skal skabe sig selv og forventes at konstruere og tage ansvar for deres eget livsforløb (Rose 1999). Det er blevet en forpligtelse at være et frit subjekt (ibid). Det er ikke mere tilstrækkeligt, at mennesker forandres via velfærdsstatslige indgreb. De skal kunne demonstrere, at de aktivt ændrer holdninger og forandrer sig gennem egne projekter for deres liv (Donzelot, 1995). Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det også, at forældreprogrammer "har til hensigt at medføre en holdningsændring hos forældrene. En holdningsændring, hvor forældrene i højere grad søger at leve op til deres forældreansvar". Selvets projekt er blevet en magtfuld adgangsbillet til at være berettiget til velfærdsstatslige ydelser.

Modsætningen i selvets projekt er, skriver Villadsen (2004), at sociale klienter på den ene side fremstilles som autonome individer, hvis ansvarlighed skal værnes og holdes i hævd. På den anden side er klienters autonome vilje ikke altid på niveau med, hvad der forventes, og der er da behov for diverse interventioner for at fremme viljen og selvbevidstheden. Disse interventioner kan have mange former. Kontraktliggørelsen af socialt arbejde er én form (Andersen, 2003; Howe, 1996), under hvilken forældre indgår "kontrakter" med kommunen om at gøre eller undlade at gøre bestemte handlinger. Brud på disse kontraktbetingelser kan føre til sanktioner, for eksempel anbringelse af børnene uden for hjemmet. Forældreplæg er et andet eksempel med den samme indbyggede logik, at undladelse af at efterkomme plægget fører til sanktioner, i dette tilfælde af økonomisk art. Selvets projekt, kravet om at være et frit og ansvarligt individ, er således ikke nødvendigvis et projekt uden indgreb, tvang og sanktioner, der skal fremelske den holdningsændring, der kan producere en vilje til at være den subjektive motor i integrationen i mainstream samfundet. Bureaukratiet skal således virke faciliterende for, at klienterne skaber en indre frihed, i sidste ende kan den indre frihed opmuntres ved tvang og straf. Hvis den faktor, der

kan sikre samfundets sammenhængskraft, defineres som det personlige ansvar, følger det næsten automatisk, at "uansvarlighed" bliver samfundsundergravende og må modvirkes gennem normaliserende (tvangs)indgreb.

Det danske lovforslag har, som bemærkningerne også peger på, haft sit forlæg i den britiske "Crime and Disorder Act" fra 1998 og "Anti-social Behaviour Act" fra 2003 og de "parenting orders" (forældrepålæg) og "parenting programmes" (forældreprogrammer), der er en integreret del af disse loves interventioner for at komme ungdomskriminalitet og i bredere forstand børns antisociale adfærd til livs. "Parenting orders" lyder som oftest på, at forældrene tvangsmæssigt skal følge forældreuddannelsesprogrammer, men kan også vedrøre for eksempel forældres sikring af, at pjækkende børn passer deres skolegang. Undladelse af at efterkomme forældrepålæg betragtes som en kriminel handling og kan medføre en bødesanktion på op til 1.000 £. Forældrepålæg og – ansvarliggørelse er kun ét af den britiske lovs virkemidler. Der kan udstedes en række andre "orders", der har børnene og de unge som direkte målgruppe. Børn helt ned til 10 år kan via "orders" pålægges at undlade forskellige ting, for eksempel at opholde sig i indkøbscentret eller at være sent ude om aftenen. Brud på pålæg af denne karakter kan medføre ganske lange anbringelser under restriktive former for de involverede børn, også selvom de ikke har begået kriminelle handlinger, men blot alment er til besvær i lokalmiljøet. The "Crime and Disorder Act" er et led i britisk "tough on crime"- eller 0-tolerancepolitik over for antisocial adfærd. Der er en modsætning mellem britisk almen myndighedslovgivning om børn, der – som den danske – understreger, at børns velfærd er afhængig af forældrene, og denne "tough on crime" politik, der ansvarliggør antisociale og kriminelle børn på ned til 10 år, som om de var voksne (Such & Walker, 2005).

I det danske lovforslags bemærkninger argumenteres der med Myndighedsloven i hånden for forældreansvarlighedsprojektet. Det vil sige, at det danske forslag logisk tager sit udgangspunkt i børnene som umyndige og afhængige af forældrenes handlinger eller undladelser. Man følger i Danmark ikke det britiske forlæg fuldt ud. Man undgår derfor

Tilskuere på Blågårds Plads til kulturfestival 2005.

Foto: Pelle Rink.

også den modsætning, at børnene anses for både umyndige og afhængige med den konsekvens, at deres forældre må ansvarliggøres for deres handlinger, og samtidig for myndige og uafhængige med den følge, at de selv forpligtes på deres adfærd.

Det britiske forlæg følges dog så langt, at det er de antisociale børn, der er i fokus. Det er børnenes normbrud, ballade og ulovligheder, som forældre skal tage ansvar for at rette op på. Det diskuteres ikke i det danske forslag, hvorfor det er denne gruppe af børn, der er valgt, frem for eksempelvis de "stille", selvskadende og psykisk skrøbelige børn. Der er gennem børneforsorgens ca. 100-årige historie to kardinalfigurer, der til stadighed har været i søgelyset for samfundsinterventioner: "barnet i fare" og "det farlige barn" (Donzelot, 1977). Over for "barnet i fare" udøves "børneværn", dvs. indgreb der tilsigter beskyttelse af barnet. Over for "det farlige barn" udøves "samfundsværn", dvs. indgreb der tilsigter at neutralisere barnets skadevoldende handlinger. Der kan ikke herske tvivl om, at det danske lovfor-slag retter sig mod de "farlige" børn. Det er de børn, der er til fare for os andre, der skal reformeres via forældreoplysning. Dette gælder uanset, at det formuleres i bemærkningerne, at en af betingelserne for at dekretere et forældreoplysning er, "at kommunen vurderer, at barnets hensigtsmæssige udvikling er i fare". De efterfølgende eksempler på den børneadfærd, der kan udløse forældreoplysning – skoleskulk, kriminalitet, antisocialitet og tilpasningsproblemer – gør det åbenbart, at det er børn, der står i fare for at blive til fare for samfundet, der tilsigtes med lovændringen.

Det ser således ikke ud, som om det er en styrkelse af forældreansvaret over en bred bank, lovfor-slaget har i kikkerten. Piger, der er sociale og dygtige i skolen, men som skærer sig selv med barberblade; børn, der eksponeres for seksuelle overgreb eller fysisk vold, men ikke er normbrydere; børn, der er præget af angst eller depressive træk, men ikke er ballademagere m.m., kan vanskeligt omfattes af de kriterier, der er opstillet som betingelser for meddelelse af forældreoplysning. De nævnte børn er alle "børn i fare", der traditionelt

udløser "børneværn" og beskyttende strategier. Det ser ud, som om det udelukkende er over for "de farlige børn", som traditionelt udløser "samfundsværende" strategier, at forældreansvarligheden skal gøres gældende, dvs. at det er forældres fremmeste ansvar at værne samfundet mod deres børns farlighed.

AT VILLE OG AT KUNNE

Viljen til at definere problemerne på samme måde som myndighederne, til at samarbejde med dem og ultimativt at påtage sig et løsningsansvar har altid været en magtfuld målestok i differentieringen af værdigt og uværdigt trængende klienter. I visse tilfælde kan særlige forhold hos klienten dog neutralisere denne målestok, specielt når pågældende klient på grund af sygdom eller andet ikke selvfor-skyldt forhold ikke anses for fuldt tilregnelig. At ville og at kunne er gamle kendinge i socialpolitikens skelnen mellem dem, der kvalificerer sig til en restriktiv respektive mildere linje i indsatsen.

I bemærkningerne til den første danske børneforsorgslov fra 1905: lov nr. 29 af 29. April 1905 om *Behandling af forbryderske og forsømte Børn og unge Personer* er der følgende formuleringer om forældreoplysning. "Lovgivningen maa skabe Organer til at gennemføre Forsorgen, hvor denne støder paa Hindringer, – Organer, hvorigennem navnlig den Hindring, der hidtil i mange Tilfælde har ligget i ukloge eller uværdige Forældres modstand..., kan fjærnes". Senere skrives der i forbindelse med en diskussion af, hvordan hensyn til forældremyndigheden bør afvejes i forhold til forsorgs- og tvangsindgreb: "Der gives naturligvis ganske vist mange Forældre, der ved deres Færd saa at sige paa Forhaand have fraskrevet sig ethvert saadant Hensyn. Men i Forhold til de Forældre, der have Følelse af deres Pligter i denne henseende, vil der kunne fremkomme Interessekolli-sioner, i hvilke Hensynet til forældrene ganske vist maa kunne tilsidesættes, men kun hvor virkelig aldeles afgørende Be-tragtninger tale herfor". I disse to citater bliver det for det første klart, at forældres modstand mod indgreb risikerer at blive

anset for uklog, uværdig eller en hindring for reformeringen af barnet. For det andet bliver det åbenbart, at særlige hensyn må tages til de forældre, der ser deres forpligtelser i øjnene, i kontrast til de mange forældre, der ikke gør det.

Nu 100 år efter formuleres differentieringen mellem forældre, der er en hindring, og dem, der kender deres pligter, i den indledning til bemærkningerne til lovforslaget, som allerede er citeret i begyndelsen af denne artikel. Der ligger mange budskaber i dette citat. For det første som nævnt at forældre er de hovedansvarlige – næsten eneansvarlige – for deres børns udvikling. Dette synspunkt uddybes yderligere med Myndighedsloven som løftestang senere i bemærkningerne til lovforslaget. For det andet, at en skelnen mellem manglende vilje og manglende evne ikke i sig selv differentierer klart mellem, hvem der er eller ikke er kandidater til forældrepålæg. Både de forældre, der bevidst vælger ansvaret fra (ikke-villegruppen), og dem, der blot ikke er bevidste om eller ikke har lært at løfte ansvaret (ikke-kunne-gruppen), kan kvalificere sig til forældrepålægget. Det svarer til 1904 forslaget i den forstand, at hensynet til både forældre, der ikke har "følelse af deres pligter", og forældre, der har det, vil kunne tilsidesættes, om end man sandsynligvis vil lede efter stærkere begrundelser for at gøre det i forhold til sidstnævnte gruppe. At ville og ikke at ville er dog trods dette en markant skillelinie i det moralske regnskab. Ansvarsbenægtterne mødes her med samfundets afstandtagen, mens de, der vil påtage sig ansvaret, mødes med samfundets støtte. Klarere kan en skelnen mellem uværdige og værdige klienter næppe formuleres.

Det er tankevækkende, at den moralske skelnen mellem at ville og ikke ville fortsat er så stærk på forældre-børn området. Denne tænkning er ganske vist revitaliseret i de senere års social- og arbejdsmarkedspolitiske praksis. Relationen mellem forældre og børn er imidlertid en anden end for eksempel klienters relation til et forsørgelsessystem, der stiller krav om at stå til rådighed for og lade sig aktivere på arbejdsmarkedet. De fleste, som kender til

eller arbejder med forældre, hvis opdragelse ikke lever op til den herskende standard, vil sandsynligvis sige, at de sjældent eller aldrig har mødt forældre, der ikke "vil". Forældre "vil" i almindelighed deres børn det vel, men nogle er oppe imod odds i en sådan grad, at det ikke lykkes.

Det er således ikke diskvalificerende for et forældrepålæg, at man ikke kan, fordi man ikke har lært eller hørt om forældreansvar. Men det er ikke alle forældre i ikke-kunne gruppen, der er mulige kandidater til et forældrepålæg. Det præciseres senere i bemærkningerne, at "målgruppen for forældrepålæggene er forældre, der har muligheden for at påtage sig deres forældreansvar, men som alligevel ikke gør det. Det vil sige, at forældre, der på grund af individuelle vanskeligheder, fx fordi de er udviklingshæmmede eller psykisk syge, ikke kan forventes til enhver tid at opfylde deres forældreansvar, som udgangspunkt falder uden for målgruppen". Her genfindes den klassiske grund til at sætte den moralske skelnen mellem værdige og uværdige ud af kraft. Individuelle vanskeligheder i form af sygdom, der uden egen grund gør én mindre tilregnelig, neutraliserer den moralske stillingtagen. Det er i denne gruppe, de "ægte" kan-ikke-forældre skal findes.

Der tegner sig på denne baggrund fire kategorier af forældre i forhold til forældrepålæg:

- 1) *Dem, der ikke vil.* Det er gruppen, som samfundet tager afstand fra, og som med højest sandsynlighed kandiderer til forældrepålæggene inklusive sanktioner, hvis pålæggene ikke efterkommes.
- 2) *Dem, der ikke har lært eller forstår deres ansvar.* Denne gruppe omfatter ikke dem, der er undtaget på grund af individuelle vanskeligheder i form af sygdom. Man kan derfor gætte på, at gruppen består af mennesker med kollektive sociale eller kulturelle vanskeligheder, jf. lovforslagets udspring i integrationspakken.
- 3) *Dem, for hvem ansvar er irrelevant på grund af sygdom.* Man må formode, at denne gruppe udsættes for indgreb som hidtil, for eksempel via anbringelse af deres børn.

- 4) *Dem, der vil gøre ansvaret til selvets projekt.* Det er dem, samfundet lover støtte, som ikke vil blive formidlet under overskriften forældreplæg.

KAN DE FORÆLDRE, DER FORVENTES AT KUNNE?

Som sagt vedrører lovforslaget "det farlige barn", den kriminelle, ballademageren, den skoletrætte pjækker, den truende og aggressive, ham (det er jo tit en dreng), der overhovedet ikke retter sig efter, hvad der bliver sagt fra de voksnes side m.v.

I bemærkningerne til det danske lovforslag lægges der betydelig vægt på mikrosamspillet i familien, som ses som den dominerende årsag til, at børn udvikler sig i antisocial retning. Forældre er "modeller for børnene", de er "de vigtigste personer i styringen af opdragelsen", forældre er "særligt vigtige på grund af de følelsesmæssige bånd og de fælles erfaringer og oplevelser", "forældrenes egen adfærd er den vigtigste påvirkning" osv. er eksempler på formuleringer, der indfanger dette fokus på mikrosamspillet i familien. Også i den engelske lov og orden debat har der været lagt vægt på, at den væsentligste kriminalitetsforebyggelse består i, at forældre lærer deres børn at skelne mellem "rigtigt og forkert", og at det er forældres moralske pligt og civile ansvar i så henseende at være effektive forældre (Goldson & Jamieson, 2002).

Forældreansvar, moralske og civile forpligtelser er imidlertid ikke mikrofænomener løsrevet fra enhver bredere social kontekst. Forældreplæg (og "parenting orders") er både i den engelske og danske kontekst præsenteret som et rationelt svar på den primære årsag til antisocialitet hos børn. Dette bygger efter Drakeford & McCarthy (2000:110-111, min oversættelse) på den "fundamentale usandhed: at problematisk forældreadfærd er roden til ungdomskriminalitet. Ineffektiv forældreadfærd er...i de fleste tilfælde et symptom på mere fundamentale problemer og pres, herunder fattigdom, social eksklusion og strukturelle uligheder". En række engelske forskere (Box, 1996; Gelsthorpe & Morris, 1994; Goldson, 1999; Wilson, 1987)

peger med samme begrundelse på, at en dekontekstualiseret opfattelse af børns antisocialitet er yderst problematisk. Det samme gælder opfattelsen af, at forældreinterventioner (ofte af tvangsmæssig og straffende karakter) på mikroniveauet er redskabet til at forebygge ungdomskriminalitet. Forældreinterventioner retter sig efter denne tankegang mod nogle adfærdformer hos forældrene, der ligesom kriminaliteten hos de unge er symptomer på underliggende socioøkonomiske problemer, der imidlertid lades uberørte af interventionerne. Hertil kommer, at det er en fejlopfattelse, at forældrerelationen er en eksklusiv drivkraft i udviklingen af børns sociale adfærd. Børn i dag er multisocialiserede, og jo ældre de bliver, jo mere betydningsfulde bliver sekundære kulturer uden for forældrenes voksenkultur. Forældre er ganske simpelt ikke altid herrer over de faktorer uden for familien, der påvirker børnenes udvikling og adfærd.

Det er nævnt tidligere, at forældreplæggets målgruppe er den samme, som i dag fylder "børnesagerne" i kommunen. Forældreplægget er simpelthen en supplerende foranstaltning til denne målgruppe. Der er betydelig forskningsmæssig dokumentation for, at social marginalisering, udstødning og fattigdom er kraftigt overrepræsenteret i målgruppen. Hvis man ignorerer denne sociale kontekst – som man gør i lovforslaget – og i stedet ser forældres mangelfulde opdragelse som en "holdning", der kan ændres gennem forældreuddannelsesprogrammer, tvang og berøvelse af børnetilskuddet, kommer man sandsynligvis til at sætte en socialt udsat gruppe af forældre i en situation, hvor de reelt ikke kan, selvom de anses for at kunne og muligvis oven i købet gerne vil.

RETSSIKKERHEDEN

I bemærkningerne står der, "at plæg og stop for udbetalingen af børnefamilieydelsen skal kunne iværksættes administrativt enkelt og på et retssikkert grundlag". Disse to ting kan være i indbyrdes modstrid, og det kan se ud, som om hensynet til det administrativt enkle i nogen grad har vundet frem på bekostning af retssik-

kerheden.

I den engelske lovgivning er udstedelsen af "orders" et domstolsanliggende. Der er i det danske lovforslag tale om en tvangsforanstaltning, der desuden kan medføre bortfald af familiers ret til at oppebære den (for mange familier væsentlige) del af deres indkomstgrundlag, som børnefamilieydelsen udgør. Det sædvanlige i forbindelse med servicelovens tvangsforanstaltninger for børn og unge er, at de i første instans forelægges det semi-uafhængige børn og unge-udvalg. Forældre og børn over 15 år har derefter mulighed for at anke til Ankestyrelsen, hvis afgørelse efterfølgende kan indbringes for landsretterne. I forslaget er det "kommunen", der afgør, det vil i de store nye kommuner sandsynligvis altid betyde, at afgørelsen delegeres til forvaltningen, således at det i realiteten i første instans er sagsbehandleren, der afgør eller indstiller til andre administrative fora efter den enkelte kommunes forgodtbefindende.

Retssikkerheden omkring denne administrative behandling er retssikkerhedslovens og forvaltningslovens krav på begrundelse, kontradiktion, klagevejledning m.v. Dette er ikke en stærk retssikkerhedsgaranti ved tvangsafgørelser. Der kan ankes efter den sædvanlige klageadgang til de sociale nævn, som ikke har erfaringer for tvangsafgørelser på børneområdet, men ikke videre. Ankestyrelsen kan desuden tage en afgørelse fra det sociale nævn op til behandling, hvis den skønnes at være af principiel karakter.

Måske er det mest retssikkerhedstruende i lovforslaget, at der opereres med gumibegreber, der skal underkastes et omfattende forvaltningsmæssigt skøn. Hvad vil for eksempel et barns "hensigtsmæssige udvikling" eller "kriminalitet af et vist omfang eller en vis grovhed" sige? Der er åbnet en ladeport for skøn. Der er ikke forskningsforankrede gode grunde til at tro, at sådanne skøn altid er "faglige" i en eller anden betydning af dette ord (Egelund, 1997; Egelund & Thomsen, 2002). Ofte vil der være tale om omsætning af personlige forestillinger om den/det "gode" eller "dårlige" barndom og forældreskab, der er en svag barriere for vilkårlig-

hed over for familier, der har anderledes vilkår og lever deres liv anderledes.

Endnu en modforestilling, som måske ikke i snæver juridisk forstand har med retssikkerhed at gøre, er, at lovforslaget forudsætter en omfattende informationsudveksling om og social kontrol med familier. Der er ikke ændringer i underretningens pligten, men samarbejdspartnere i daginstitutioner, skole m.v. vil i et eller andet omfang skulle overvåge, om pålæggets betingelser overholdes og melde tilbage til forvaltningen.

Samarbejdspartnere har ifølge bemærkningerne ikke "en egentlig tilsynsforpligtelse" eller "en aktiv pligt til at følge med i, om pålægget efterleves". Men det er klart, at de er pligtige til at give informationer videre til forvaltningen, som i mange situationer ikke selv kan kontrollere efterlevelsen af pålægget. Det vil kunne betyde, at bæredygtige relationer til forældrene i de institutioner, hvor barnet tilbringer en stor del af barndommen, kan blive dårligere eller ødelagt, fordi overvågningsopgaven bliver så dominerende i familiens offentlige netværk.

AFSLUTNING

Lovforslaget er et eksempel på, at "behandling" af marginaliserede grupper omfatter både bistand og repression. Forslaget er tvetunget i den forstand, at både forældreplæg og bortfald af børnefamilieydelsen er tvangsforanstaltninger, som imidlertid præsenteres ved deres hjælpende potentiale. Der tales om, at de pålagte aktiviteter skal yde "støtte til udsatte børn og unge", "være egnede til at bidrage til en løsning af barnets eller den unges problemer" m.v. Muligheden for at udstede tvangsplæg og ultimativt fratage familien en økonomisk ydelse forventes således paradoksalt nok at forandre barnet, resocialisere det og integrere det i samfundet, dvs. udgøre en positiv behandlingsindsats over for socialt udsatte børn og unge.

Lovforslaget er også et eksempel på, at "behandling" af børn i udsatte positioner kan være *alt* fra at pålægge forældre at følge barnet i skole eller fodboldklub, over at holde møder om barnet med det offentli-

ge netværk, lade sig forældreuddanne og overvåge barnets hjemkomsttider til at undergrave socialt dårligt stillede familiers forsørgelsesgrundlag. Med Levin, Sunesson & Swärds (1998:181) ord er behandling "ingenting i sig selv. Behandling er en ideologisk etiket for en mangel og konstant foranderlig praksis inden for det sociale felt..." (min oversættelse). Hvis den ideologiske pil svinger mod en højere grad af repression over for normbrydende familier og deres børn, kan behandling også tage form af tvang og repressalier.

Lovforslaget om Styrkelse af forældreansvaret er desuden et eksempel på en behandlingstænkning, der fokuserer entydigt på subjektet som aktør og undlader at tage stilling til, at subjekter også er objekter for deres strukturelle vilkår. Forslaget hviler på den tankegang, at forældre af egen fri vilje kan forme deres eget og børnenes livsforløb ved at ændre deres holdninger og træffe valg om et projekt med sig selv, som er lakmusprøven på deres bidrag til samfundets sammenhængskraft. Det er et vigtigt lovforslag, fordi det udmejsler et subjektivitetsparadigme i socialpolitikken, som længe har været i støbeskeen, men her bliver åbenbart. Lovforslaget afviser betydningen af den samfundsmæssige kontekst, de involverede familier lever i, og transformerer dermed kollektive sociale barrierer for forældreskab til individuelle mangler i ansvarligheden. Forslaget omhandler én kardinalfigur i børneforsørgens 100-årige historie: "det farlige barn", som ved sin antisocialitet, normbrydende eller kriminelle opførsel opleves som eller er truende for os andre. Det er aldrig i denne historie for alvor lykkedes børneforsorgen at finde effektive foranstaltninger til integration af dette "farlige" barn. Trods hidtidige sparsomme behandlingsresultater og viden om ungdomskriminalitetens sammenhæng med strukturelle faktorer og påvirkninger fra andre end forældrene, forventes de, der selv er socialt diskvalificerede, nu ved deres subjektive aktion at kunne dæmme op for antisocialiteten i den opvoksende slægt.

Lovforslaget er endelig en illustration af, at socialpolitiske strategier over for socialt dårligt stillede familier altid har en

moralsk dimension. Den "afstandtagen", der bliver familier, der "ikke vil påtage sig ansvaret", til del, understreger lovforslagets grundlæggende moralske forehavende. Det gennemsyres af en opfattelse af "os" – "samfundet" – som kontrasteres mod en opfattelse af "dem", som er de forældre, der melder sig ud af deltagelse og ansvarlighed og derved fortjener tvangsindgreb og sanktioner.

LITTERATUR

- Aftale om "En ny chance til alle" af 17. juni 2005 mellem Venstre, Det konservative Folkeparti, Dansk Folkeparti og Socialdemokraterne.* København: Integrationsministeriet.
- Andersen, N.Å. (2003). *Borgerens kontraktliggørelse.* København: Hans Reitzels Forlag.
- Box, S. (1987). *Recession, Crime and Punishment.* Basingstoke: Macmillan.
- Donzelot, J. (1977). *La police des familles.* Paris: Les Éditions de minuit.
- Drakeford, M. & McCarthy, K. (2000). Parents, Responsibility and the New Youth Justice. Indgår i Godson, B. (ed.), *The New Youth Justice.* Dorset: The Russell House Publishing.
- Egelund, T. (1997). *Beskyttelse af barndommen. Socialforvaltningens risikovurdering og indsats.* København: Hans Reitzels Forlag.
- Egelund, T & Thomsen, S.A. (2002). *Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i bornesager.* København: Socialforskningsinstituttet, 02:13.
- Forslag til Lov om Behandling af forbryderske og forsømte Børn og unge Personer.* (Fremsat i Folketinget d. 11. Oktober 1904).
- Forslag til lov om ændring af lov om social service og lov om en børnefamilieydelse (Styrkelse af forældreansvaret).* København: Socialministeriet.
- Gelsthorpe, L. & Morris, A. (1994). Juvenile Justice 1945-1992. Indgår i Maguire, M., Morgan, R. & Reiner, R. (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology.* Oxford: Clarendon Press.
- Goldson, B. & Jamieson, J. (2002). Youth Crime, the 'Parenting Deficit' and State Intervention: A Contextual Critique. *Youth Justice*, Vol. 2, 82-99.
- Howe, D. (1996). Surface and depth in social-work practice. Indgår i Parton, N. (ed.), *Social theory, social change and social work*, 77-97. London: Routledge.
- Levin, C., Sunesson, S. & Swärd, H. (1998) *Behandling.* I: V. Denvall & T. Jacobson (red.), *Vardagsbegrepp i socialt arbete. Ideologi, teori och praktik.* Stockholm. Nordstedts Juridik. 177-192.
- Rose, N. (1999). *Governing the soul. The shaping of the private self. Second Edition.* London: Free Association Books.
- Such, E. & Walker, R. (2005). Young Citizens or Policy Objects? Children in the 'Rights and

Foto: Pelle Rink.

Responsibilities' Debate. *Journal of Social Policy*, 34, 39-57.

The Anti-social Behaviour Act (2003).

<http://www.homeoffice.gov.uk>

The Crime and Disorder Act (1998). <http://www.homeoffice.gov.uk>

Villadsen, K. (2004). *Det sociale arbejdes genealogi.*

Om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker. København: Hans Reitzel.

Wilson, H. (1987). Parental Supervision Re-examined. *British Journal of Criminology*, 27, 3, 275-302.

Denne artikels indhold uddybes i en antologi om *Behandlingsbegrebet i socialt arbejde*, som udkommer på Hans Reitzels Forlag i sommeren 2006.

NOTE:

1. Ulovligt skolefravær og undladelse af at opfylde undervisningspligten har en fremtrædende plads i integrationsaftalen. Det nævnes flere gange, at dette er et specielt indsatsområde over for etniske minoritetsfamilier.

Tine Egelund er seniorforsker og programleder ved Socialforskningsinstituttet.